

VARFÖR MINSKAR ANTALET CIVILMÅL MED ENSKILDA PARTER?

Jukka Siro, juris doktor, lagstiftningsråd

Referatet berör antalet civilmål med privatpersoner i de nordiska domstolarna och de ändringar som ha skett i antalet mål. Dessutom utforskas möjliga orsaker till denna förändring. De potentiella orsakerna inkluderar minskat behov av tvistlösning, ökad popularitet av alternativa tvistlösningsmetoder så som medling, samt eventuella problem i civilprocessen så som höga rättegångskostnader och långa handläggningstider. Slutligen betonas vikten av att säkerställa dels tillgång till rättvisa för alla, dels att befolkningens förtroende för domstolar och rättsstaten inte försvagas.

1. Inledning

Temat för mitt referat är antalet civilmål med privatpersoner i de nordiska domstolarna. Bakgrunden är att man på sistone har sett tecken på att allt färre individer anlitar domstolar när de hamnar i en civilrättslig tvist. Detta har väckt frågan om vad som har hänt och varför.

Jag inleder mitt referat med en överblick över domstolsstatistik i Danmark, Norge, Sverige och Finland. Jag undersöker om antalet civilmål verkligen har minskat i de nordiska länderna. Därefter försöker jag hitta några förklaringar till förändringarna. Slutligen frågar jag om det som har hänt spelar någon roll.

För tydlighetens skull kan det inledningsvis noteras att referatet endast berör sådana civilmål som är föremål för tvist. Civilrättsliga mål där det inte föreligger någon tvist mellan parterna lämnar jag utanför min granskning. Sådana mål handläggs normalt i en summarisk process och deras antal återspeglar ofta mängden ekonomiska svårigheter i landet.

Jag kommer inte diskutera alla fem nordiska länder, utan lämnar Island utanför min granskning. Det verkar nämligen vara så att fenomenet inte berör Island. Snarare tvärtom: antalet civilmål per capita i Island verkar vara många gånger större än i de andra nordiska länderna.¹

2. Data

Först granskar jag kortfattat domstolsstatistiken i Danmark, Norge, Sverige och Finland.

Uppgifterna verkar stödja tesen att antalet civilmål med privatpersoner har minskat under senaste åren.

I Danmark har antalet inkomna civilmål minskat från cirka 68 000 mål år 2009 till ungefär 47 000 mål år 2022. Det motsvarar en femtedel av alla mål. Om man bortser från småmål, som handläggs i enklare förfaranden, är situationen relativt sett tydligare, med en minskning från cirka 23 700 mål till ungefär 9 800 mål.²

I Norge har antalet inkomna civilmål minskat från cirka 16 000 mål år 2009 till ungefär 12 000 mål år 2022. Antalet mål där båda parterna är privatpersoner har minskat mellan 2009 och 2018 med 10 procent.³

Dessa kategorier innehåller även mål som inte är civilrättsliga till sin natur.⁴ Trots detta finns det anledning att tro att de ger rätt bild av tendensen: antalet civilmål i de norska och i de danska domstolarna har sjunkit på sistone.

I Sverige har däremot antalet civilmål varit stabilt åtminstone mellan år 2010 och 2022.⁵ I Sverige finns det dock inte mycket utrymme för minskning, eftersom antalet civilmål per capita där är näst minst i EU och ett av de minsta i hela Europa.⁶

---

¹ European Judicial Systems. CEPEJ Evaluation Report 2022, s. 131.

² Henrik Rothe – Stine Brøsted Jensen – Yas Farah – Bakhsh Akbatani, Erhvervslivets adgang til domstolene, Justitia 2020, s. 54–62 och Danmarks Domstole: Modtagne og afsluttede civile sager opdelt på udvalgte sagstyper 2022.

³ Domstoladministrasjonen, Årsmelding 2012, 11 och Årsmelding 2022, s. 15 samt NOU 2020:11 s. 51 och 60.

⁴ Se närmare Anna Nylund, Domstolenes praktiske rolle i Norden: en analyse basert på statistikk, i Eivind Smith (red.) Våre perifere domstoler. Fagbokforlaget 2022, s. 19–36.

⁵ Domstolsstatistik 2014, s. 9 och Domstolsstatistik 2022, s. 9

⁶ CEPEJ 2022, s. 131.

Detta för tankarna till Finland, som i årtal har haft det minsta antalet civilmål per capita i hela Europa enligt CEPEJs statistik. Antalet civilmål i finska domstolar har inte nämnvärt ändrats sedan 2008. Det som har ändrat sig är vad dessa få civilmål handlar om. Under 2000-talets lopp har vi haft mer och mer civilmål som berör underhållsbidrag för barn. Det handlar alltså om tvister där det avgörs hur mycket den förälder som inte bor med barnet bör betala för det gemensamma barnets underhåll. I dessa mål är barnet oftast kärke och kan i praktiken stämna motparten nästan kostnadsfritt. Sådana civilmål är ganska speciella till sin natur. Samtidigt som antalet civilmål av denna typ har ökat, har övriga typer av civilmål minskat i antal.⁷ Om man bortser från mål om underhållsbidrag, har andelen civilmål med privatpersoner troligen minskat kraftigare än undersökningarna visar.⁸

Dessutom verkar trenden vara sådan att allt färre mål avgörs efter huvudförhandlingen. I stället inleder parterna medling eller återkallar talan innan domstolen avgör den.⁹ Därför minskar antalet avgöranden i civilmål i större utsträckning än vad minskningen av antalet mål som anhängiggörs i domstolar skulle ge upphov till.

Genomgången av statistikuppgifter verkar alltså stödja tesen att det handläggs allt färre civilmål i de nordiska ländernas domstolar, i synnerhet sådana där parterna är privatpersoner. Det kan vara överraskande. Man kunde tvärtom anta att antalet skulle ha ökat med tanke på att både befolkningen och ekonomin i de nordiska länderna har vuxit. Det finns alltså mer människor och företag som kan vara oeniga om sina rättigheter och skyldigheter. Det finns också mer förmögenhet som kan vara föremål för civilrättsliga tvister. Dessutom talas det mycket om hur mängden rättslig reglering har ökat i samhället, och att det stiftas allt mer nya lagar både nationellt och i Bryssel.

Dessutom är civilprocessen i Norden i princip mycket välfungerande. I den senaste utgåvan av Rule of Law Index, som utarbetas årligen av World Justice Project, är alla nordiska länder – utom Island som inte deltog – bland de sju bästa vad gäller civilprocessen. Danmark och Norge är de två bästa, Sverige är på femte och Finland på sjunde plats.

---

⁷ Jukka Siro – Mikko Aaltonen, Riita-asiat tuomioistuimissa 2000-luvulla. Lakimies 6/2019, s. 758–782, s. 767–769.

⁸ Laura Sarasoja – Chris Carling, Oikeudenkäyntikulut pääkäsitellyssä ratkaistuissa riita-asioissa 2019. Edilex 2020/36, s. 15.

⁹ Siro – Aaltonen 2019, s. 774–775 och NOU 2020:11, s. 60.

3. Potentiella orsaker

3.1 Inledning

Vad kan minskningen bero på?

Först måste det påpekas att det knappast är fråga om bristande förtroende för domstolar. Domstolarna har tvärtom stort förtroende bland befolkningen i Norden. Enligt en färsk undersökning litar finländare, svenskar och danskar klart mer på domstolarnas oavhängighet än de flesta EU-medborgare. Det finns ingen anledning att tro att resultatet skulle vara annorlunda i Norge.¹⁰

De potentiella orsakerna kan delas in i tre grupper. För det första kan det finnas mindre behov av tvistlösning överlag i de nordiska länderna. För det andra kan det handla om konkurrens: alternativ tvistlösning kan ha blivit mer populär än handläggning av ärenden i domstol. För det tredje måste man granska möjliga brister i civilprocessen.

3.2 Behovet av tvistlösning

En möjlighet är att det uppstår färre tvister överlag jämfört med tidigare. Kanske har livet i de nordiska länderna allmänt taget blivit mer harmoniskt?

En central demografisk ändring under den senaste tiden i de nordiska länderna är att befolkningen har åldrats. Det är beaktansvärt, eftersom äldre människor verkar vara mindre benägna att anlita domstolar. När människor i Finland tillfrågades om de var villiga att stämma motparten i en tvist som gäller högst 10 000 euro, var villigheten att få ärendet prövat i en domstol klart högst bland de yngsta respondenterna och klart lägst bland de äldsta.¹¹ Dessutom har det i en separat undersökning framkommit att kärke i civilmål oftast är män i medelåldern och att pensionärernas andel är klart mindre än deras andel av befolkningen.¹²

---

¹⁰ Flash Eurobarometer 489

¹¹ Taloustutkimus Oy, Kysely pienriitamenettelystä, 9.12.2022. En motsvarande iakttagelse har gjorts nyligen även i Tyskland (Caroline Meller-Hannich – Armin Höland – Monika Nöhre, Erforschung der Ursachen des Rückgangs der Eingangszahlen bei den Zivilgerichten 2023, s. 94).

¹² Sarasoja – Carling 2020, s. 14.

En annan demografisk ändring är att andelen utrikes födda har ökat tydligt i alla nordiska länder under 2000-talet. Man kan spekulera om personer av utländsk härkomst är mindre villiga att anlita domstolar, till exempel på grund av att de har bristande information om sina rättigheter eller om hur rättssystemet fungerar.¹³

I Tyskland har det dryftats om samhällskulturen allmänt taget är på väg att bli mer konflikträdd. Enligt denna teori anser människor i allt större utsträckning att en konflikt i sig är så riskabel och obehaglig att det inte lönar sig att tvista, även om de hade någonting att vinna på en domstolsprocess. Därmed skulle det alltså finnas mindre tvistpotential i samhället.¹⁴ Det behövs nog mer forskning på temat för att kunna fastslå om en sådan kulturförändring verkligen håller på att äga rum även i Norden.

Vi vet att ekonomiska kriser ofta leder till en ökning av antalet civilmål i domstolar. Efter finanskrisen år 2008 har dock stora ekonomiska kriser inte förekommit.

En stor del av rättegångar där en privatperson är en part är mellan konsumenter och företag. Det är möjligt att företagets beteende gentemot sina kunder har ändrats. I Tyskland har det skrivits att hårdare konkurrens har gett upphov till större kundvänlighet bland företagen och därigenom inleds färre rättegångar mellan konsumenter och näringsidkare.¹⁵ Företagen kan numera vara mindre benägna att bråka med sina kunder och går oftare med på kundernas krav, även om företagen inte helt håller med. I det långa loppet kan det vara mer profitabelt att satsa på kundförhållanden än eskalation.

De sociala medierna kan ha bidragit till detta. Det som tidigare var normal kommunikation med en missnöjd kund kan nu utlösa en skandal i sociala medier och även leda till bojkotter. Under sådana förhållanden kan en näringsidkare hellre välja det risklösa alternativet, det mindre kontroversiella, och ge kunden vad denne vill.

Man kan också fråga sig om handeln över huvud taget har blivit mer transparent tack vare digitaliseringen. Här är det inte fråga om enbart e-handelsplattformar, utan även mer digitaliserade

---

¹³ Åtminstone i Finland har utrikes födda å andra sidan mer förtroende för domstolar än de som är födda i Finland (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ulkomaalaistaustaisten psyykinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014).

¹⁴ Meller-Hannich – Höland – Nöhre 2023, s. 4.

¹⁵ Meller-Hannich – Höland – Nöhre 2023, s. 5–6.

leveranskedjor mellan företag. Transparensen kan leda till att oenigheter och tvister mer sällan uppkommer.¹⁶ Dessutom har många internationella plattformar sina egna tvistlösningsorgan som hjälper till när någonting har gått fel i transaktionen.

3.3 Konkurrens

En annan möjlighet är att det har uppstått mer konkurrens inom området för tvistlösning.

För det första kan medling ha blivit mer populärt.¹⁷ Medling är ofta till nytta för bägge parter, eftersom den möjliggör en sådan lösning på tvisten som båda kan leva med. Medling kan vara ett billigare och smidigare förfarande för parterna än en fullskalig rättegång. Medling har dessutom uppenbara positiva konsekvenser för domstolar och statens finanser. Därför är det föga överraskande att de nordiska lagstiftarna har främjat medling under 2000-talet.

Trots att medlingens segertåg inte är helt problemfritt, har medling onekligen positiva sidor som man kanske numera begriper bättre än tidigare. Fördelarna med medling understryks om alternativet, nämligen en fullskalig rättegång, upplevs som tidskrävande, dyr och riskabel. Advokatens åsikt är ofta avgörande när huvudmannen fattar beslut om huruvida denne ska väcka talan eller inte. Om advokaten i allt större utsträckning föredrar medling – eller helt enkelt fortsatta förhandlingar för att nå en kompromiss – istället för en rättegång, kan det kraftigt påverka antalet civilmål i domstolarna.

Skiljeförfarandet är ofta ett verkligt alternativ för stora företag. Olika tvistlösningsnämnder, som prövar tvister mellan konsumenter och företag, är däremot viktiga för **privatpersoner**. Det är beaktansvärt att tvistlösningsnämnder verkar ha blivit populärare i Norden på 2000-talet.

Vi kan till exempel se på Sverige, där konsumenttvister kan prövas i Allmänna reklamationsnämnden (ARN) i stället för i domstol. Handläggningen av ärenden i nämnden är avgiftsfri och sker skriftligen. Å andra sidan är ARNs beslut endast rekommendationer om hur tvisten bör lösas och besluten kan inte verkställas med tvångsmedel. Trots dessa begränsningar har

---

¹⁶ Meller-Hannich – Höland – Nöhre 2023, s. 5–6.

¹⁷ Se t.ex. Nylund, Anna, *Civil Procedure and the Rule of Law in Scandinavia*. *Scandinavian Studies in Law* vol. 69 (2023), s. 121-144; Hazel Genn, *Why the Privatisation of Civil Justice is a Rule of Law Issue*, 36th FA Mann Lecture, 2012; Kaijus Ervasti, *Sovittelu konfliktinratkaisumenettelynä*, i *Sovittelu ja sen sovellukset*, red. Kaijus Ervasti och Miriam Attias.

antalet inkomna ärenden i ARN mer än fördubblats under de senaste 10 åren, från ungefär 11 500 år 2012 till över 26 000 år 2022.¹⁸ Samma utveckling har ägt rum också i den finska konsumenttvistenämnden, som är en motsvarande institution.¹⁹

Även i den norska Forbrukerklageutvalget har antalet ärenden varit stabilt ökande under 2000-talet.²⁰ I Danmark tar Forbrugerklagenævnet emot många fler ärenden än landets allmänna domstolar.²¹

Det verkar alltså som om konsumenterna har blivit benägna att ta sitt ärende till en tvistlösningsnämnd i stället för en allmän domstol. Nämndernas trumfkort, det skriftliga förfarandet och det förmånliga priset, tilltalar konsumenterna mer än tidigare. Detta leder till att rättegångarna har blivit dyrare. Därigenom kommer vi till den tredje möjliga förklaringen, det vill säga möjliga problem vid handläggningen av civilmål i allmänna domstolar.

3.4 Problem i civilprocessen

I Finland genomfördes nyligen en enkät om privatpersoners och företags attityder till domstolsprocessen. I enkäten frågades bland annat om respondenternas villighet att ta sitt ärende till domstol. Enligt enkäten var privatpersoners intresse för tvistlösning i domstol relativt litet. Om tvistesumman var högst 5 000 euro, var endast var femte privatperson beredd att stämma motparten. Ungefär hälften var villiga att göra så om det var fråga om högst 10 000 euro. Och detta gäller i teorin, det vill säga utan att någon konkret tvist förelåg. Man kan anta att intresset i praktiken vore ännu mindre.

Den klart viktigaste orsaken till oviljan att stämma motparten bland alla respondentkategorier var oron över kostnadsrisken i en eventuell rättegång. Denna orsak nämnde ungefär tre av fyra respondenter. Andra orsaker som angavs av en betydande – men ändå klart mindre – andel av respondenterna var osäkerheten kring chanserna att vinna målet, rättegångens längd och stressen som rättegången skulle innebära.²²

---

¹⁸ Allmänna reklamationsnämndens Årsredovisning 2014, s. 14 och Årsredovisning 2022, s. 11.

¹⁹ Siro – Aaltonen 2019, s. 781.

²⁰ Forbrukerrådet, Forbrukertrender 2018, del 2, Samlet klagestatistikk, s. 19.

²¹ Sonny Kristoffersen, Forbrugerklagenævnets ordning i et retssikkerhedsmæssigt perspektiv (2015), bilagorna 1-3.

²² Taloustutkimus Oy, Kysely pienriitamenettelystä, 9.12.2022.

De potentiella kärandenas oro verkar vara berättigad. I Finland har man sedan 1995 fört statistik om hur stora rättegångskostnaderna är i sådana civilmål som avgjorts i tingsrätten – det vill säga i den första instansen – i en muntlig huvudförhandling. Enligt undersökningen har rättegångar i mål som avgörs i huvudförhandlingen under åren blivit många gånger dyrare, även om det är allt färre civilmål som når detta skede av rättegången. Denna utveckling har fortsatt även under de senaste åren.²³ Det som gör rättegången ännu mer riskabel ur kärandens synvinkel är att den så kallade *loser pays*-principen tillämpas relativt strikt i Finland: den som förlorar målet står i regel för fiolerna.

Undersökningen gäller endast Finland – men problemet berör knappast enbart Finland. Även i Danmark är kostnaderna enligt en färsk undersökning den klart främsta orsaken till att privatpersoner inte stämmer motparten, trots att deras advokat skulle anse att de har ett berättigat krav. En annan viktig orsak är rättegångens längd. Potentiella kärandes uppskattningar om rättegångens komplexitet och arbetsmängden som krävs spelar också en roll.²⁴ I Danmark uppskattar företag att ersättningen för rättegångskostnader numera täcker i snitt endast en tredjedel av den vinnande partens faktiska kostnader.²⁵ I Norge har rättegångskostnadernas median ökat med 54 procent mellan 2009 och 2018.²⁶

De som drabbas värst av höga rättegångskostnader är i vanliga fall privatpersoner. Företag har i snitt bättre resurser att bevaka sina intressen i domstol. Därför är det av särskilt stor betydelse för privatpersoner.

Det som utan tvivel påverkar en potentiell kärandes vilja att ta sitt ärende till domstol är hur lång rättegången kan antas bli. Här skiljer sig Finland och Danmark från de andra: handläggningstiderna i de här två länderna har ökat betydligt under de senaste åren, och inte enbart på grund av covidpandemin.²⁷ I Sverige och Norge verkar situationen vara bättre.²⁸ Handläggningstiderna i de

---

²³ Sarasoja – Carling 2020, s. 3.

²⁴ Virksomheders og borgeres håndtering af retlige konflikter. En undersøgelse for Retsplejerådet, s. 67.

²⁵ Rambøll, Markedsanalyse for domstolene 31 august 2015 och Henrik Rothe – Stine Brøsted Jensen – Yas Farah – Bakhsh Akbatani, Erhvervslivets adgang til domstolene, Justitia 2020, s. 21.

²⁶ NOU 2020:11, s. 246.

²⁷ I Danmark har de genomsnittliga handläggningstiderna för både "almindelige civile sager" och "småsager", som avgjorts i huvudförhandling, ökat betydligt under de senaste åren. Om man jämför med år 2014, har den genomsnittliga handläggningstiden i båda kategorierna stigit med ungefär ett halvt år, till 22 och 14,5 månader (Danmarks Domstolene, Årsrapport 2022, s. 17 och Advokatrådet: Domstole i knæ. Hvad vil det koste at reducere sagsbehandlingstiderne? s. 20). I Finland har en motsvarande utveckling ägt rum (Siro – Aaltonen 2019 s. 770).

²⁸ Sveriges Domstolar, Domstolsstatistik och Norges Domstoler, Statistikk, tingrettene.

nordiska länderna verkar dock vara relativt acceptabla jämfört med många andra europeiska länder.²⁹

Det är knappast överraskande att rättegångens längd och den tillhörande kostnadsrisken kraftigt påverkar kärandens vilja att anlita en domstol. Men varför är det så? Varför har rättegångar blivit dyrare och handläggningstiderna längre?

Först kan man fråga om advokater har blivit mer giriga. Så påstås det ofta i den allmänna debatten. Undersökningar som gjorts i Finland stöder emellertid inte den slutsatsen. Beloppet som advokater fakturerar per timme har inte stigit oproportionellt mycket.³⁰

Däremot kan civilmål antas ha blivit mer omfattande och komplexa. Ett tecken på detta kan vara att förhandlingarna har blivit längre.³¹ Förhandlingarna är vanligtvis rättegångens dyraste del. Teknologins utveckling innebär att parterna kan åberopa bättre – och ofta dyrare – bevisning än förr.

Dessutom har man i Finland och Norge upptäckt att tvistesummor har ökat, i synnerhet hos privatpersoner i Finland.³² Det står alltså mer på spel än tidigare.

Man kan också anta att målen och deras handläggning har blivit svårare. Det är inte enbart fråga om nya typer av bevisning som kan åberopas. Man kan också argumentera att processen nu är av högre kvalitet. Åtminstone de mänskliga rättigheterna och artikel 6 i Europakonventionen tas nu mer på allvar. Dessutom har villkoren för en rättvis rättegång enligt Europakonventionens mening ändrats i snabbare takt än tidigare och det har blivit svårare att hålla koll på det. Det är enkelt att hävda att processer där de mänskliga rättigheterna tas på allvar är bättre ur rättssäkerhetssynpunkt. Samtidigt kräver dock en sådan domstolsprocess mer av både domare och rättegångens parter och deras advokater.

---

²⁹ CEPEJ, s. 132 och EU Justice Scoreboard 2023, s. 11.

³⁰ Sarasoja – Carling 2020, s. 52. För Norge, se Eivind Smith, Perifere domstoler? i Eivind Smith (red.) Våre perifere domstoler. Fagbokforlaget 2022, s. 11–18, 15–16.

³¹ NOU 2019:17, s. 38–39. Domstolsstatistik 2014, s. 16, Domstolsstatistik 2022, s. 18 och Siro – Aaltonen 2019, s. 772–773.

³² Sarasoja – Carling 2020 s. 25 och NOU 2020:11 s. 246.

Det kan ha lett till en ond cirkel. I takt med att kostnaderna och tvistesumman har stigit, har det blivit viktigare att inte förlora målet. Det gör parterna mer villiga att satsa på sin rättegång, vilket i sin tur höjer kostnaderna ännu mer och samtidigt kan rättegångarna bli längre.

I alla nordiska länder kan staten i vissa fall betala privatpersoners rättegångskostnader även i civilmål, om den berörda personen har ekonomiska svårigheter (fri process eller rättshjälp). Enligt CEPEJ:s undersökning har statens finansiering för rättshjälp till och med ökat – eller åtminstone inte avsevärt minskat – under senaste åren.³³ Ur finsk synvinkel är det svårt att tro; även Europeiska kommissionen har kritiserat Finland för en alltför hög tröskel för gratis rättshjälp.

Gratis rättshjälp är dock först och främst avsedd för brottmål. Man kan knappast utgå ifrån att staten kan – och bör – finansiera privaträttsliga tvister i stor utsträckning. Rättshjälp kan spela en viktig roll även i civilmål, men rättshjälp kan inte vara en heltäckande lösning på privatpersoners problem med tillgång till rättvisa.

4. Slutsatser

Det återstår att fråga om det här spelar någon roll. Är det inte bra att privatpersoner mer sällan är parter i en tvist?

Detta vore inget problem om det skulle vara uppenbart att förändringarna beror på att behovet av tvistlösning minskar. Men så enkelt är det troligen inte. Det verkar nämligen inte vara fråga om att domstolar inte längre behövs, utan snarare handlar det om att privatpersoner i allt större utsträckning har valt att inte söka rättvisa i domstol. Det är ett samhällsligt problem om orsaken till att antalet civilmål med privatpersoner minskar på grund av att handläggningen av mål i domstolarna ur privatpersonens synvinkel blir alltför dyrt, alltför tidskrävande eller alltför komplext. Var och en har rätt att få sitt ärende prövat i en rättegång, och rätten bör – enligt Europeiska människorättsdomstolens välkända formulering – vara inte bara teoretisk eller illusorisk, utan konkret och effektiv. Så är det inte om det i praktiken finns alltför stora hinder att få sitt ärende prövat i en domstol.

---

³³ CEPEJ STAT Dynamic Database 2014–2020.

I dagens läge, när domstolsväsendet är under attack även i vissa europeiska länder, har vi inte råd med att befolkningen i stort inte vågar få sina ärenden prövade i en domstol. Det kan leda till att vi i Norden, där vi traditionellt sett har haft stort förtroende för domstolar och därigenom även för rättsstaten, nu ser att detta förtroende minskar.

Minskningen av antalet civilmål kan även ha andra negativa konsekvenser. Om domstolarna avgör endast ett fåtal civilmål, försämras civilprocessens förutsättningar att påverka människors och företags framtida agerande. Om privatpersoner inte vågar anlita en domstol, kan motparterna förvänta sig att deras agerande inte kommer att ha några rättsliga konsekvenser och bete sig därefter. En av civilprocessens funktioner är att säkerställa att tvister i vårt samhälle avgörs utifrån lagens bestämmelser och inte enligt den starkare partens vilja. Denna princip kan äventyras om rättegången inte framstår som ett realistiskt alternativ för privatpersoner.

Slutligen kan man notera att det minskade antalet civilmål i allmänna domstolar inte är unikt för Norden. En motsvarande utveckling har skett även i många andra länder i Västeuropa.

Konsekvenserna av denna utveckling kan dock vara mer framträdande här, eftersom antalet civilmål i domstolar hos oss verkar vara mindre än i de flesta europeiska länder. Därför är det viktigt att temat diskuteras också vid det Nordiska Juristmötet.